

Τα Μηλαντά και όχι τα Μελαντά

Η νονά μου ήταν πια μεγαλοκοπέλα ,που είχε περάσει από καιρό τα τριάντα κι όδευε ολοταχώς για τα σαράντα, αλλά νυμφίος δε φαινόταν στο βάθος του ορίζοντα. Και δεν ήταν μόνο αυτό . Πίσω της ακολουθούσαν άλλες τέσσερις αδελφές, στον καιρό της παντρείας όλες τους, που περίμεναν πώς και πώς ,αμάν και πότε, θα φύγει η μεγάλη από τη μέση, για να 'ρθει επιτέλους και η δική τους η σειρά. Βλέπεις οι άγραφοι κανόνες, που όριζε το εθιμικό δίκαιο της εποχής εκείνης , δε συγχωρούσαν σε καμιά περίπτωση και για κανένα λόγο να παντρευτεί μικρότερη αδελφή, αν υπήρχε μεγαλύτερη απάντρευτη. Η νονά μου το είχε τάμα στον Αϊ- Γιώργη στα Μηλαντά , αν βρεθεί γαμπρός , να βαφτίσει αγόρι στη χάρη του και να το ονομάσει Γεώργιο, όπως το όνομα του Τροπαιοφόρου Μεγαλομάρτυρα Γεωργίου. Και όταν πια βρέθηκε επιτέλους ο γαμπρός, εμένα με βάφτισαν στη χάρη του στα Μηλαντά και με ονόμασαν Γεώργιο και κατά το κοινώς λεγόμενο Γιώργο.

Η μάνα μου, ελαφρύ το χόμα που τη σκέπασε, όταν αρρωστούσε κάποιο από τα παιδιά της, έταζε στον Άγιο – Γιώργη στα Μηλαντά να το κάνει καλά και να το πάει στη χάρη του

« αζ'πόλ'τ' τσι αλ'μαναριά τσι αζάγκουνα δημέν' »

(βαδίζοντας ξυπόλυτη, με ξέπλεκα μαλλιά και με τους αγκώνες δεμένους πίσω στην πλάτη, οπισθάγκωνα). Μιλάμε βέβαια για μια απόσταση αρκετών χιλιομέτρων μέσα από δύσβατο αγροτικό δρόμο .

Το σχολειό του χωριού μου, που σήμερα έχει κλείσει από έλλειψη μαθητών, είχε κείνα τα χρόνια περισσότερα από εκατόν ογδόντα παιδιά. Όταν ήταν μέρα να πάμε εκδρομή και οι δάσκαλοι μάς ρωτούσαν πού θέλαμε να πάμε, όλοι με μια φωνή ζητούσαμε να πάμε στα Μηλαντά.

Μεγάλωσα μιλώντας και ακούγοντας για τον Αϊ – Γιώργη στα Μηλαντά. Τον άγιο αυτόν τον θεωρούσαμε έτσι σα να πούμε οικογενειακό φίλο , γιατρό και προστάτη μας. Όταν πηγαίναμε στα **Μηλαντά** να κυνηγήσουμε πέρδικες και ορτύκια, δεν παραλείπαμε μετά το κυνήγι να προσκυνήσουμε στη χάρη του Αγίου, ν' ακούσουμε την

καλόγρια να μας μιλάει για τα θαύματα του Αγίου και να μας διηγείται πως δεν πήγαινε τη νύχτα να κοιμηθεί, αν πρώτα δεν άκουγε το «παλικάρη» να επιστρέφει « στο σπίτι του »με το άλογό του. Και σαν ρωτούσαμε τη γριούλα γιατί, γερόντισσα , τα λένε Μηλαντά, εκείνη απαντούσε απλοϊκά και πειστικά, σαν να επρόκειτο για το πιο αυτονόητο πράγμα του κόσμου :

- Μα γιατί, παιδί μου, εδώ παλιά οι βοσκοί είχαν τις μάντρες με τα **μήλα** τους, τα πρόβατά τους μαθές... Μαλώνανε κιόλας πού θα βοσκήσει ο καθένας τα δικά του ...

Μια ολόκληρη ζωή άκουγα τον κόσμο να μιλάει για τα Μηλαντά. Και τώρα πια που γέρασα κι άσπρισαν τα μαλλιά μου, βρέθηκαν κάποιοι να μου πούνε πως δεν πρέπει να λέω Μηλαντά, αλλά Μελαντά. Γεμίσανε μάλιστα τους δρόμους με πινακίδες της Τροχαίας που δείχνουν το δρόμο για τα Μελαντά. Δεν ξέρω πού τη βρήκανε γραμμένη έτσι τη λέξη. Μα όποιον κάτοικο από τα γύρω χωριά κι αν ρωτήσεις , δε θα βρεθεί ούτε ένας να σου πει Μελαντά και όχι Μηλαντά.

Θα επιχειρήσω παρακάτω μια ερμηνεία του τοπωνύμιου Μηλαντά. Προηγουμένως, όμως, θ' αναφερθώ σε κάποια πράγματα, που μπορεί αρχικά να φανούν άσχετα με το θέμα , μα που τελικά θα βοηθήσουν στην κατανόησή του.

Ο Απόλλωνας , όπως είναι γνωστό ,ήταν ένας από τους δώδεκα θεούς της Αρχαιότητας, που λατρευόταν πανελλαδικά ως ο θεός της Μαντικής, του Φωτός και της Μουσικής. Οι αρχαίοι πίστευαν πως αυτός οδήγησε Κρήτες στην περιοχή που τότε λεγόταν *Πυθώ* , έβαλε ο ίδιος τα θεμέλια του ναού του και ίδρυσε εκεί το περίφημο μαντείο των Δελφών .Κοντά στον ναό υπήρχε η πηγή Κασταλία, την οποία φύλαγε ένας φοβερός δράκοντας που κατασπάραζε τους ανθρώπους και τα ζώα ,όταν πήγαιναν να πιουν νερό. Από την Πυθώ ονομάστηκαν ο Απόλλωνας *Πύθιος*, ο δράκοντας *Πύθωνας*, η ιέρεια του μαντείου που έδινε τους χρησμούς *Πυθία* και οι αγώνες προς τιμή του Απόλλωνα *Πύθια*. Ο Απόλλωνας σκότωσε τον δράκοντα Πύθωνα (*δρακοντοκτονία*), ελευθέρωσε την πηγή και απάλλαξε τους κατοίκους της περιοχής από τα δεινά τους.

Ο Απόλλωνας, εξάλλου , λατρευόταν τοπικά σε πολλές περιοχές της αρχαίας Ελλάδας με διάφορες άλλες ιδιότητες, όπως γίνεται και σήμερα με τους τοπικούς αγίους . Λατρευόταν ως προστάτης των φυτών και των σπαρτών από τις αρρώστιες, τις ακρίδες, τα ζώφια και τα ποντίκια. Ως προστάτης των γεωργών ονομαζόταν *αγραίος* και ως προστάτης των ποιμένων *ποιμνιος*. Πιστευόταν ακόμα ότι αυτός στέλνει

τις διάφορες αρρώστιες, ότι θεραπεύει από αυτές, και ότι εξαγνίζει τις ψυχές και τα σώματα.

Στη Λέσβο λατρευόταν ιδιαίτερα ως προστάτης των *βοσκημάτων* (προβάτων, κατσικιών, κοπαδιών γενικά) με την επωνυμία *μαλόεις* από τη λέξη το μάλον= το μήλον =το πρόβατον, Ο Απόλλωνας λατρευόταν στη Λέσβο περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο θεό. Σε πολλά μέρη του νησιού υπήρχαν ναοί και άλλα ιερά προς τιμή του, όπου γίνονταν μεγάλες γιορτές και πανηγύρια Έξω από την αρχαία πόλη της Μυτιλήνης, στην περιοχή όπου η σημερινή Κράτηγος, υπήρχε ναός του Απόλλωνα. Ο Θουκυδίδης (Ιστοριών Γ', 3) αναφέρει « *ως είη Απόλλωνος Μαλόεντος έξω της πόλεως εορτή, εν η πανδημεί Μυτιληναίοι εορτάζουσι*» (γινόταν έξω από την πόλη γιορτή του Μαλόεντα Απόλλωνα, την οποία οι Μυτιληναίοι πανηγύριζαν με συμμετοχή όλου του λαού). Χόρευαν μάλιστα στη γιορτή αυτή έναν ιδιαίζοντα χορό, που επίσης ονομαζόταν *μαλόεις*. Μερικοί τοποθετούν τον ναό αυτό στη θέση που σήμερα υπάρχει ο ναός της Παναγίας της Χρυσομαλλούσας. Συσχετίζουν μάλιστα την επωνυμία *Χρυσομαλλούσα* με το επίθετο *μαλόεις*.

Ο Άγιος Γεώργιος γεννήθηκε στην Καπαδοκία από ευγενείς γονείς. Υπηρετούσε ως αξιωματικός στον ρωμαϊκό στρατό, όταν στον μεγάλο διωγμό των χριστιανών από τον αυτοκράτορα Διοκλητιανό αρνήθηκε να εκτελέσει τη βασιλική διαταγή και να καταδιώξει χριστιανούς, ομολογώντας πως και ο ίδιος είναι χριστιανός. Μαρτύρησε και θανατώθηκε με αποκεφαλισμό το 303. Είναι από τους περισσότερο τιμώμενους αγίους. Τόσο η Ανατολική Ορθόδοξη, όσο και η Δυτική Καθολική Εκκλησία, τιμούν τη μνήμη του στις 23 Απριλίου. Η Ανατολική τον ονομάζει *τροπαιοφόρο* και *μεγαλομάρτυρα* και η Δυτική *ιππότη*.

Υπάρχουν πολλές παραδόσεις για τον Άγιο. Η πιο γνωστή, που συγκινεί και περισσότερο τον λαό, είναι η παράδοση της *δρακοντοκτονίας*. Σύμφωνα με την παράδοση αυτή σε κάποια χώρα ένας φοβερός δράκοντας κρατούσε τη μοναδική πηγή και δεν άφηνε το νερό να τρέχει, αν δεν του έδιναν ανθρώπινο θύμα. Το θύμα έβγαινε κάθε φορά με κλήρο και τελικά ο κλήρος έπεσε στη βασιλοπούλα. Δεμένη πήγαν την κόρη στον δράκοντα, που ήταν έτοιμος να την κατασπαράξει. Τότε έτρεξε ο Άγιος Γεώργιος καβάλα στο άλογό του, σκότωσε το θηρίο και ελευθέρωσε την κόρη. Στον τόπο αυτό ο βασιλιάς έχτισε για τον Άγιο μεγαλοπρεπή ναό. Η παράδοση αυτή έγινε θέμα πολλών δημοτικών τραγουδιών και των εικόνων, που παρουσιάζουν τον Άγιο καβάλα στο άλογό του να καμακώνει με το κοντάρι του τον δράκοντα και να γλιτώνει τη βασιλοπούλα από το θηρίο.

Ο Άγιος λατρεύεται ακόμη ως « *ασθενούντων ιατρός* », αλλά και ως προστάτης των γεωργών και των βοσκών. Την ημέρα της γιορτής του οι βοσκοί αφήνουν τα χειμαδιά και ανηφορίζουν για τα ψηλά βουνά. Τη μέρα αυτή σφάζουν αρνιά, γλεντούν και προσφέρουν στον κόσμο γάλα και άλλα τυροκομικά προϊόντα από το κοπάδι τους.

Η συγκριτική Λαογραφία επισημαίνει τις πολλές ομοιότητες, που υπάρχουν ανάμεσα στη λατρεία του Απόλλωνα και στη λατρεία του Αγίου Γεωργίου. Ο κοινός μύθος της δρακοντοκτονίας συσχετίστηκε με το πανάρχαιο έθιμο της τέλεσης ανθρωποθυσιών στις πηγές των υδάτων, τις οποίες πιστευόταν ότι κρατούσαν δράκοντες, λάμιες, νεράιδες και άλλα ξωτικά. Συσχετίστηκε επίσης με την πάλη του Φωτός με το Σκότος, του Καλού με το Κακό. Ο Άγιος Γεώργιος θεωρήθηκε γι' αυτό διάδοχος του θεού του ήλιου Απόλλωνα και άλλων μυθικών ηρώων (του Περσέα που γλίτωσε την Ανδρομέδα, του Βελλεροφόντη που σκότωσε τη Χίμαιρα κ.ά.). Ο Άγιος Γεώργιος σκοτώνει το θεριό, που κατά την Εκκλησία συμβολίζει τον Σατανά, και σώζει τη χριστιανή κόρη. Η γιορτή του Αϊ – Γιώργη ως καθαρά ποιμενική γιορτή συσχετίστηκε με τη γιορτή του Απόλλωνα ως προστάτη των *βοσκημάτων*. Κι ακόμη επισημαίνεται πως τόσο ο Απόλλωνας, όσο και ο Αϊ – Γιώργης ήταν γιατροί ψυχών και σωμάτων.

Είναι γνωστό ακόμη πως πολλοί ειδωλολατρικοί ναοί μετατράπηκαν σε χριστιανικούς και πως στα ερείπια αρχαίων ναών χτίστηκαν χριστιανικοί. Για παράδειγμα ο Παρθενώνας ήταν για πολλά χρόνια ο ναός της Παναγίας της Αθηνιώτισσας και το Θησείο ναός του Αγίου Γεωργίου. Στην πόλη της Μυτιλήνης οι ναοί του Αγίου Θεράποντα και των Αγίων Θεοδώρων είναι χτισμένοι σε θέσεις αρχαίων ειδωλολατρικών ναών. Ο ναός της Παναγίας της Χρυσομαλλούσας βρίσκεται στην περιοχή που υπήρχε ο ναός του *μαλόεντα* Απόλλωνα. Η ονομασία μάλιστα «*χρυσομαλλούσα*» συσχετίστηκε, όπως προαναφέρθηκε, με την επωνυμία του Απόλλωνα *μαλόεις*.

Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς, έστω και με υπερβολή, ότι όπου σήμερα υπάρχει εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, υπήρχε τα προχριστιανικά χρόνια κάποιο ιερό για τη λατρεία του Απόλλωνα.

Λέξεις, σχετικές με τη λατρεία του Απόλλωνα στη Λέσβο

Μαλέα (η) : Ακρωτήριο στο ΝΑ μέρος του νησιού. Στην περιοχή υπήρχε ναός του Απόλλωνα, όπου οι Μυτιληναίοι τιμούσαν πανηγυρικά τον θεό. Πίστευαν ότι η περιοχή ήταν ιερή και ότι προστατευόταν από τον Απόλλωνα. Όταν οι Αθηναίοι είχαν αποκλείσει με τον στόλο τους και τα δυο λιμάνια της πόλης της Μυτιλήνης (πελοποννησιακός πόλεμος, 428

π.Χ.), η Μαλέα ήταν για τους Μυτιληναίους ναύσταθμος και αγορά. Σήμερα το ακρωτήριο ονομάζεται *Μαριά*.

μαλέατας (ο) : Επωνυμία του Απόλλωνα στη Λέσβο, ως προστάτη της Μαλέας.

μάλον και *μήλον(το)* : το πρόβατο (μηλωτή = η προβιά του προβάτου).

μαλόεις (ο): 1.Επίθετο του Απόλλωνα στη Λέσβο : ο μαλόεις ,η μαλόεσσα, το μαλόεν = αυτός που έχει μάλα = μήλα = πρόβατα (κατά το ο χαρίεις, η χαρίεσσα, το χαρίεν ; αυτός που έχει χάρες ,ο φωνήεις , η φωνήεσσα, το φωνήεν :αυτός που έχει δυνατή φωνή) κτλ. 2.Αυτός που έχει σχέση με τα πρόβατα, ο προστάτης των προβάτων και των κοπαδιών. 3. Ο προστάτης των *βοσκημάτων* γενικά (τα ζώα που βόσκουν, ο τόπος που βόσκουν, η ενέργεια της βόσκησής τους).4. Ιδιάζοντας χορός στην αρχαία Λέσβο προς τιμή του Απόλλωνα.

Ναπαίος Απόλλων: Ιερό και λατρεία του Απόλλωνα στην αρχαία πόλη Νάπη της Λέσβου.

Τα Μηλαντά

Θα στηρίξω, λοιπόν, την ετυμολογία του τοπωνύμιου *Μηλαντά* στις παρακάτω σκέψεις:

Αφού σ' ολόκληρο το νησί λατρευόταν κατά την αρχαιότητα ο *μαλόεις* Απόλλωνας, θα πρέπει να λατρευόταν και στην περιοχή των *Μηλαντών* .

Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Πολιχνίτου (Βασιλικά, Λισβόρι, Βρίσα) υπάρχουν πολλά ευρήματα από ερείπια αρχαίων ναών, έτσι που να είναι πολύ πιθανή η ύπαρξη και κάποιου ιερού του Απόλλωνα στην περιοχή των *Μηλαντών*.

Η συνήθεια ανέγερσης ναών του Αγίου Γεωργίου πάνω σε ερείπια ναών του Απόλλωνα επιτρέπει την υπόθεση ότι το παλιό μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στα *Μηλαντά* χτίστηκε σε περιοχή, που υπήρχε κάποιο ειδωλολατρικό ιερό του Απόλλωνα.

Η χλωρίδα της περιοχής (χορτολιβαδικές και θαμνώδεις εκτάσεις) ήταν και είναι κατάλληλη για τη βόσκηση πολλών *βοσκημάτων*, των οποίων προστάτες ήταν τόσο ο Απόλλωνας, όσο και ο Άγιος Γεώργιος.

Το ουδέτερο του επιθέτου *μαλόεις* (το *μαλόεν*) στον πληθυντικό αριθμό είναι *τα μαλόεντα ή τα μηλόεντα*, που θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως τόποι *βοσκημάτων*, τόποι όπου βόσκουν *μήλα* (αιγοπρόβατα) : *μηλόεντα < μηλοεντά < μηλαντά*.

Το τοπωνύμιο *Μηλαντά* σώζεται ,κατά την ταπεινή μου γνώμη, από τα προχριστιανικά χρόνια και προέρχεται από τη ρίζα *μήλα*, δηλαδή *πρόβατα ή τόπος βόσκησης προβάτων*.

Μακάρι περισσότερο ειδικοί να ασχοληθούν με το θέμα. Τότε ίσως και οι πινακίδες στους δρόμους δείξουν **Μηλαντά** και όχι **Μελαντά**. Η επιβεβαίωση από τους ειδικούς της ύπαρξης στην περιοχή κάποιου ιερού του Απόλλωνα, ίσως ενισχύσει την υπόθεσή μου αυτή.